

VERSLAG PLATFORM AGRARISCH ERFGOED

2 november 2012

Judith Toebast

Brand in boerderijen

Bram van der Linden (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed)

Bram is specialist brandpreventie, bliksembeveiliging en cultuurbescherming specialist bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Hij houdt zich onder andere bezig met brandmeldingen en heeft hierdoor overzicht over branden in Nederland met name in cultureel erfgoed.

Vrijwel dagelijks vindt er brand plaats in de agrarische sector. Vaak gaat het om (moderne) stallen met dieren. In de jaren 2010 en 2011 zijn er beide jaren negen boerderijen met een rijksmonumentenstatus afgebrand. Oorzaken hiervan zijn brandstichting, vuurwerk, blikseminslag, maar ook het stookgedrag van de eigenaar of beheerder. Kieren in rookkanalen of vonken kunnen bijvoorbeeld brand veroorzaken. Rieten daken spelen een grote rol bij brand in boerderijen, doordat riet erg brandbaar is.

Om brand te voorkomen dienen schoorsteenkanalen en vonkenvangers in orde te zijn en goede bliksemafleiders te worden aangebracht.

Een beschoten rieten kap heeft ten opzichte van een traditionele rieten kap als voordeel dat het riet niet naar binnen valt. Anderzijds verspreid de rook zich eerder bij een traditionele kap, zodat het vuur eerder ontdekt wordt. Impregneren van het riet leidt doorgaans tot verkorting van de levensduur van het riet. Sprinklerinstallaties kunnen het vuur snel doven, maar zijn duur in aanschaf.

Bram wijst op de noodzaak van bluswater in de buurt van de boerderij, zeker als de boerderij afgelegen ligt. Dit kan bijvoorbeeld door een zwemvijver of poel op het erf aan te leggen. Daarnaast is het belangrijk een hark in de buurt te hebben om een baan in het riet te maken zodat de brand niet verder gaat. Het is noodzakelijk het pand bereikbaar te maken voor de brandweer. Met deze maatregelen kunnen eigenaren en beheerders zelf de effectieve inzet van de brandweer bevorderen en dus de kans op behoud van de boerderij vergroten.

Veilig erfgoed

Hanna Pennock (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed)

Hanna werkt als specialist veilig erfgoed bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) en houdt zich onder andere bezig met brand en erfgoed door preventie en bewustwording. Enkele voorbeelden hiervan zijn het brandschadewiel, de Database Incidenten Cultureel Erfgoed (DICE), het protocol voor rijksmonumenten en het jaarlijkse symposium brandweer – cultureel erfgoed. Doel is dat veiligheidszorg vanzelfsprekend wordt. Door minder incidenten en calamiteiten is het erfgoed veiliger en dat zorgt voor beter behoud van erfgoed.

DICE is een registratiesysteem waarin sinds 2010 incidenten geregistreerd worden, zodat er meer kennis ontstaat over de incidenten en er meer grip op is. Wat voor soort incident, oorzaken en gevolgen, schade en mogelijk preventieve maatregelen worden in de database opgenomen. Erfgoedbeheerders kunnen zelf melding maken, maar ook incidenten die in de media zijn gekomen worden erin opgenomen. Dit betekent dat het geen compleet overzicht is.

Elk jaar komt er een overzicht over de incidenten in het betreffende jaar. Oorzaken van brand kunnen zijn: kortsluiting, schoorsteenbrand, gesmolten transformator, keukenbrand, brand in afzuigkap, brandstichting, hennepplantage, dakbedekkingswerk, brand bij de burelen of blikseminslag.

Sinds dit jaar is er binnen de RCE een protocol voor brand bij rijksmonumenten. Hierdoor is het voor de collega's intern, maar ook naar buiten toe duidelijk hoe te handelen bij brand. Dit zorgt voor een transparante werkwijze, eenduidig optreden en dit kan wellicht de schade beperken. Daarnaast is dit protocol ook van invloed op het lot van het monument ná de brand: restauratie, reconstructie of afvoeren uit het monumentenregister.

Het protocol is in zeven stappen ingedeeld, te weten:

- 1 Bureaurecherche
- 2 Veldonderzoek ter plekke
- 3 Technisch advies ter plekke
- 4 Waardstelling en schriftelijk advies
- 5 Melding in de Database Incidenten Cultureel Erfgoed (DICE)
- 6 Archivering in het digitale pandsdossier
- 7 Nazorg.

Een integrale aanpak hierbij is noodzakelijk. Naast het gebouw is er ook aandacht voor het interieur, archieven, collecties die mogelijk getroffen zijn. Maar ook belende monumenten kunnen schade hebben opgelopen. Hierdoor kan vervolgschade worden voorkomen.

Het brandschadewiel is een vervolg op het waterschadewiel. Hierop staan instructies over hoe te handelen bij getroffen collecties door brand, roet en bluswater.

Sinds 2011 wordt er jaarlijks een symposium gehouden in samenwerking met de brandweer. Thema's van de afgelopen jaren waren: 'Brand in collecties' en 'Brand in monumenten'. Het eerstvolgende symposium wordt gehouden op 19 maart 2013 bij de RCE in Amersfoort met als thema 'Brand en verzekeringen'. Een week later zal hetzelfde symposium in Breda op 26 maart plaatsvinden.

Spottershuisjes branden licht (*Bernard Stikfort* gemeente Westerveld)

Bernard is beleidscoördinator Erfgoed & Cultuurhistorie bij de gemeente Westerveld. De gemeente Westerveld bestaat uit de dorpen Diever, Dwingeloo, Havelte en Vledder en beslaat daarmee 283 km². De gemeente telt 179 rijksmonumenten, 25 provinciale monumenten, 7 beschermde dorpsgezichten, 1 site op de voorlopige Nederlandse werelderfgoedlijst, 2 nationale parken en is archeologisch 'het pompeï van het noorden'.

Gemeente Westerveld is de afgelopen jaren verschillende keren opgeschrikt door branden in historische gebouwen, met name in boerderijen. Maar ook de eeuwenoude

hunebedden moesten er aan geloven. Aan de hand van een aantal voorbeelden uit de gemeente Westerveld licht Bernard de problemen toe. De afstemming met de brandweer is erg belangrijk! Inmiddels is er in Drenthe in het provinciaal brandmeldingssysteem een 'monumentensignalering' en heeft de gemeente een draaiboek voor brand in monumentale gebouwen opgesteld.

- Via lokale brandweer provinciaal: meldingssignalering bij brand bij monumenten in onderzoek (Hulpverleningsdienst Drenthe Brandweer Drenthe, Dirk van Dijken)
- "Draaiboek" wie, wat en wanneer toegespitst op de lokale omstandigheden
- Behoud van bouwkundige elementen, ook ná de brand: indien de openbare veiligheid niet in gevaar is, géén muren of gebinten 'omtrekken'!
- Bij grootschalige restauraties inzetten op het toepassen van brandpreventie maatregelen (Molen Havelte)
- Ligging bluswatermogelijkheden overal in kaart brengen!
- Maar bovenal... MENSENLEVENS gaan altijd voor!
- Een belangrijk leerpunt uit de branden van de afgelopen jaren is voor Bernard de zorg voor de veiligstelling van het gebouw, vooral tegen diefstal.

De rol van de architect ná brand in een boerderij

Kor Holstein (Holstein Restauratie Architectuur)

Kor is architect en eigenaar van Holstein Restauratie Architectuur. Dit bureau heeft al diverse boerderijen gerestaureerd en herbestemd.

Holstein Restauratie Architectuur had een plan gemaakt voor de herbestemming van de boerderij Lhee 68 te Lhee. De rijksmonumentale boerderij had al subsidie van het rijk toegezegd gekregen en de benodigde vergunningen waren afgegeven, toen de boerderij in juli 2010 afbrandde. De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed vond dat er nog voldoende monumentale waarden aanwezig waren en besloot de boerderij op de rijksmonumentenlijst te handhaven. Het restauratieplan werd aangepast, de vergunningen hoefden niet opnieuw te worden aangevraagd.

Wat het vooral voor de eigenaar erg zwaar maakte, is de hoeveelheid instanties en personen (brandweer, gemeente, RCE, verzekering, etc.) die zich bemoeien met de boerderij. Hierdoor is de tijd van onzekerheid lang. Uiteindelijk leverde de brand een jaar vertraging op ten opzichte van de planning van de restauratie vóór de brand.

De boerderij is recent opgeleverd. Kor laat in zijn presentatie de keuzes en dilemma's zien.